

Zaterdag 4 maart 1916 – ochtendeditie

Verkeer met België.

Een van onze abonnees, donderdagavond uit België teruggekomen, deelt ons het volgende mede:

De grenzen van België zullen voorlopig nog niet geopend worden; enige zekerheid hieromtrent kan niet worden gegeven.

Voor het grote aantal reizigers, dat thans in België, voornamelijk te Brussel opgehouden wordt, is er slechts één afdoend middel, namelijk; zich per rekwest te wenden tot de gouverneur-generaal, von Bissing, met verzoek om bij wijze van uitzondering verlof te krijgen België te mogen verlaten. Elk verzoek wordt afzonderlijk onderzocht en indien er termen zijn, om het in te willigen, ontvangt men daarvan bericht.

Het verzoek kan in het Frans of Duits gesteld worden, op gewoon papier. Het moet zo beknopt mogelijk aangeven, waarom men in België gekomen is en waarom men het nu wil verlaten. Blijkbaar wordt het verzoek alleen ingewilligd, indien van een strikte noodzakelijkheid blijkt.

Men doet verstandig zich, na het indienen van het verzoek, tot de Nederlandse legatie te wenden, met mededeling, dat men het verzoek gedaan heeft en met de vraag, dat verzoek te steunen.

Op de medewerking van de heren daar wordt nimmer tevergeefs een verzoek gedaan, doch men mag niet vergeten, dat zij het zeer druk hebben en dat onnodige verzoeken voor hen zeer tijdrovend zijn.

Geïnterneerden.

Te Hengelo zijn gistermorgen 18 geïnterneerde Belgen aangekomen die werk zullen vinden op de machinefabriek daar.

Voor de gezinnen van verminkte Belgische militairen.

Sedert geruime tijd bevinden zich in het Phalanstère te Katwijk verscheidene verminkte en gewonde Belgische soldaten.

Het Belgische comité is er in geslaagd, de gezinnen van sommigen der gehuwden onder hen te doen overkomen en zal trachten nog meer gezinnen te laten komen.

Aangezien de ruimte in Phalanstère beperkt is, stelt het comité voor, kleine woningen te huren, waarin die gezinnen dan zullen worden ondergebracht.

Daarvoor is echter meubilair nodig, en nu vraagt het comité aan allen, die in het bezit zijn van oud meubilair, als kasten, tafels, stoelen, kachels, enz., deze af te staan ten behoeve van die arme gezinnen.

Zij die bereid zijn iets af te staan, kunnen hiervan kennis geven aan de heer. J. de Bueger, hotel Paulez, Den Haag.

De commandant van het veldleger, het militair gezag uitoefenend in Noord-Brabant, Limburg en Gelderland ten zuiden van de Nederrijn, buiten het gebied der stellingen en afzonderlijke forten, alsmede in een gedeelte der gemeente Rilland-Bath, heeft het verblijf binnen het in staat van beleg verklaarde deel van genoemd grondgebied ontzegd aan; Leoni Croell, wonende te Essen (België), Alois Verhoeven, winkelier, Jozef Keijzers, Cornelis Verhoeven, metselaar, Alonis Moerkops, landbouwers en Jozef Verhagen, kalverenkoopman, allen wonende te Poppel (België).

Londen, 3 maart. Brits stafbericht: Aan het kanaal Ieper-Komen hebben wij de gisteren veroverde stelling, waaronder ongeveer 200 meter van de oorspronkelijke loopgraven van de vijand, versterkt. Wij hebben er 5 officieren en 249 soldaten gevangen genomen.

Berlijn, 3 maart. Officieel: Ten zuidoosten van Ieper, aan het kanaal, zijn de Engelsen in de stelling Bastion, die wij hun de 14^e februari hadden afgenomen, binnengedrongen en zelfs doorgebroken, door het smalle front, naar onze vroegere voorste loopgraven; uit deze loopgraven zijn zij weer dadelijk uitgeworpen. Op sommige plaatsen van het Bastion handhaven zij zich nog.

De oorlog en de dieren.

De oorlogscorrespondent van de Norddeutsche Allgemeine Zeitung schrijft over de houding van de dieren tegenover de oorlog. Hij begint met een verhaal over de grote olifant in de diergaarde te Antwerpen, die aan het malen is geraakt. Toen Antwerpen ingesloten werd en het bombardement begon, hebben Belgische soldaten de grote roofdieren en mensapen doodgeschoten, om te voorkomen dat zij uit zouden breken. Het schieten in de tuin en het gebrul van de getroffen beesten wond de overige bewoners van de diergaarde reeds hevig op. Toen echter het bombardement van de forten begon, gedroegen zij zich als krankzinnig van angst. Een schijnbare uitzondering maakte alleen de olifant. Wel merkte men, dat er bij dit dier iets om ging, maar zijn onrust was meer innerlijk. Toen de kanonnade begon, liep hij dag en nacht onrustig op en neer in zijn kooi. Van tijd tot tijd hield hij even stil, zette zijn brede oren op, stak de snuit in de lucht en zette dan als hoofdschuddend over het onbegrijpelijke zijn draf voort. Als een granaat in de nabijheid viel, had dat geen onmiddellijke uitwerking op hem. Enige seconden later echter stak hij wan weer zijn snuit omhoog en luisterde hij, zoals bij het verre gedreun.

Antwerpen werd ingenomen, de rust keerde terug, het leven nam zijn oude loop, voor zover dit in de oorlog mogelijk is. De olifant echter is sedert die tijd aan het malen gebleven. Van zijn oppasser en van zijn oude bekenden neemt hij geen notitie meer en van tijd tot tijd krijgt hij een aanval. Dan loopt hij dagenlang op en neer, weigert voedsel en luistert met tussenpozen met de snuit in de lucht of de oorlog niet terug keert. Dit dier heeft een zenuwchok gekregen, die hij blijkbaar niet te boven komt.

Voor de oude kwestie of het paard een moedig of een zinneloos angstig dier is, zo vertelt de correspondent verder, heeft deze oorlog zeer omvangrijk bewijsmaterieel geleverd, dat men voorlopig nog niet kan overzien. Twee officierspaarden, die in een beschoten stal met een paar andere alleen overgebleven waren van veertig, waren nog maanden lang zeer schrikachtig en dreigden elk ogenblik op hol te gaan. Sommige paarden zijn na hun genezing zonder aarzeling onmiddellijk weer in het vuur gegaan, maar andere zijn, zelfs na een lang verblijf achter het front, bij een gewerschot in de verte reeds schuw geworden. Herhaaldelijk heb ik gehoord, dat de dieren in de vuurlinie langzamerhand even aan het onafgebroken geschiet wennen als de mens. In de stallen van een batterij veldartillerie heb ik waargenomen, dat de dieren weliswaar met blijkbare belangstelling luisterden naar het inslaan van de vijandelijke granaten, maar dat zij volstrekt niet onrustiger werden, als deze dichterbij kwamen. Misschien konden zij schatten dat de afstand nog groot genoeg was. Men heeft mij echter ook van het tegenovergestelde voorbeelden verteld. Bij het grote vijandelijke offensief in het westen zijn de paarden van munitiecolonnen herhaaldelijk niet te bewegen geweest door de vuurzone te gaan. De munitie moest dan met automobielen, die toch reeds bovenmatig in beslag genomen waren, naar het front worden gebracht. De

zenuwen hebben hier de dieren in de steek gelaten, terwijl de manschappen het uithielden.

Zeer veel materiaal heeft men in deze oorlog gekregen over de hond. Er is geen stelling, geen vliegerkamp, geen trein, waar niet enige honden bij zijn. De Rode Kruishonden, waarover men buitengewoon tevreden is, laat ik buiten beschouwing. Honden die zich in de voorste stelling geheel aan de beschieting hebben gewend, heb ik vaak gezien. Maar ook een, die na een volstrekt niet hevige beschieting van een plaats, welke op de daar liggende soldaten heel weinig indruk had gemaakt, een zenuwschok had gekregen.

Met de kop naar beneden vloog het dier angstig rond en bij ieder schot kroop het sidderend weg. In een boskamp in een zuidelijk gedeelte van het front hebben de honden op de duur precies geleerd, dat de Fransen van tijd tot tijd uit zware kanonnen schoten. Terwijl zij zich door het voortdurende geschiet en door de mijnen volstrekt niet lieten storen, maakten zij dat ze wegwamen zodra een granaat in de buurt van het kamp bewees, dat het zware geschut weer begon. Zij vluchtten dan naar het meer naar achter gelegen keukenkamp, waar zij uit ervaring wisten, dat zij veilig waren. De eerste keren waren zij daar enige keren gebleven, maar later kwamen zij terug, zodra de beschieting ophield. Men kreeg de indruk, alsof zij bij onderlinge afspraak handelden.

Katten zijn met hun bekende afhankelijkheid voor hun woonplaats ook in volkomen in puin geschoten plaatsen achter gebleven, zoals indertijd bij Duffel en Lier. Ook in de loopgraven vindt men ze niet zelden.

In de loopgraven weet men dat er dieren zijn, waarop het front een bijzondere aantrekkingskracht uitoefent. Tegen de muizen moet men bijzondere maatregelen treffen. De ratten vormen een hoofdstuk op

zichzelf en de ratten van de Loretteheuvel zelfs een buitengewoon griezelig hoofdstuk.

Buitengewoon ongevoelig tegen het rumoer van de slag hebben zich de vogels getoond. Bij het begin van de stellingoorlog zag men grote koppels fazanten en veldhoenders zich doodkalm achter de frontlinie ophouden. Duiven blijven nog in hun slag als het dak stukgeslagen is door kartetskogels. Sperwers in half stukgeschoten torens. Het vorige voorjaar was ik in een bosje aan de Somme, dat de Fransen iedere dag met alle kalibers beschoten en waar menige top kaal geschoten en menige stam geknakt was. De zangvogels lieten zich daardoor niet storen in het bouwen van hun nesten en ze zongen dat het een lust was.

In een dorp in Picardië zag ik op een kerkhof een spreeuw hooi aandragen voor zijn nest, terwijl de plat geschoten kerk nog rookte. Merkw aardiger nog gedroegen zich uilen, die manschappen van een batterij in de zuid-Vogezes hielden. Nadat de jonge dieren tam geworden waren, liet men ze uitvliegen en ze keerden geregeld in hun kooien terug, die midden tussen de vurende kanonnen aan een dennenboom hingen.

Ook de voorzichtige kraaien weten, dat de oorlog voor hen niet geldt. Gedurende de bewegingsoorlog verzamelden ze zich in ontelbare scharen om de gevallen paarden en runderen, maar thans zijn het meer etappevogels geworden die de wegen van de trein en de overlaadplaatsen nauwkeurig kennen en daar vergoeding zoeken voor hetgeen het onbebouwde akkerland hun schuldig blijft.

In Umschau doet ook een veearts mededelingen over dit onderwerp. Men neemt bij dieren dezelfde psychische uitwerking van schoten waar als bij mensen. Vooral de zenuwschok is bij plotselinge hevige ontploffingen een veelvuldig verschijnsel. Typisch is het geval van

een paard, dat bij het inslaan van een granaat in de onmiddellijke nabijheid omviel, alsof het getroffen was en toch na korte tijd weer opstond, doch voortdurend schrikachtig bleef. Het dier moest naar een paardendepot gezonden worden, waar het in drie weken volkomen herstelde. Er zijn ook gevallen voorgekomen, dat paarden stierven tengevolge van de zenuwschok bij de ontploffing van een zware granaat, zonder dat men bij de sectie de minste kwetsuur kon vinden. Verlammingen door zenuwschok heeft men ook op de jacht bij ree en vos waargenomen, die zonder getroffen te zijn, stil bleven staan.

Over de uitwerking van kanongedonder op de vogels zegt deze schrijver: Het grote pluimwild, vooral de oer- en berkhoenders, fazanten, wilde eenden en zeeadelaars zijn door het oorlogsrumoer uit de buurt van de Mazurische meren verdreven. De zangvogels echter en vooral de leeuwerik, de vink en de lijster lieten zich niet verjagen. Ook de patrijzen, uilen, valken, sperwers, kraaien enz. gaven hun woonplaatsen niet prijs.

Zaterdag 4 maart 1916 – avondeditie

Reizen naar België.

Onze correspondent schrijft uit Brussel op 2 maart:

Vandaag is het juist vier weken geleden dat het reizigersverkeer van België naar Nederland zonder voorafgaande waarschuwing werd stopgezet en het ziet er volstrekt nog niet naar uit of hierin spoedig verandering zal komen.

In ons land blijken de Duitse autoriteiten nog steeds passen naar België af te geven, ten minste dezer dagen kwamen er hier ter stede

nog verscheidene landgenoten aan, maar van terugkeer is geen sprake. Wel verluidt nu dat een dertigtal der “gestranden”, wiens zaak reeds een kleine veertien dagen in onderzoek is, binnen enkele dagen in de gelegenheid zal worden gesteld naar het lieve vaderland terug te keren, maar ... zeker is dit volstrekt niet.

Er moet dus nogmaals met nadruk op gewezen worden dat iedereen, die zich van ons land naar België begeeft, er absoluut niet zeker van is, wanneer hij terug kan keren en hoe lang hij hier zal moeten blijven. Laat hem dit onverschillig, dan mag hij gerust komen om met ons uit te kijken naar de eerste sporen van een naderende lente op boulevard en in bos. Heeft hij echter geen tijd en geduld in overvloed, dan moet hij weg blijven, want eenmaal hier, helpt klagen niet en bestaat er niets als berusten in het onvermijdelijke. Het is nu eenmaal oorlog.

Berlijn, 4 maart. Officieel: De gevechten ten zuidoosten van Ieper kwamen voorlopig tot stilstand.

De door ons sedert 14 februari bezette stelling is stevig in onze handen. De Bastion is aan de vijand gebleven.

In de Revue des Deux Mondes vertelt A. de Bassompierre van de nacht van 2 op 3 augustus 1914 in het Belgische ministerie van buitenlandse zaken. D.w.z. de nacht, waarin de Belgische regering besloot afwijzend te antwoorden op de eis van Duitsland, dat België aan de Duitse troepen doorgang over Belgisch grondgebied zou verlenen. De Bassompierre, hooggeplaatst ambtenaar aan het Belgische ministerie van buitenlandse zaken, deelt dan mede hoe hij, voor hij op zondag 2 augustus het departement verliet, nog even binnenging in het bureau van de secretaris-generaal, baron van der Elst en met hem de berichten doorliep, die er sedert de ochtend waren ingekomen. Men kon zich, zegt hij, geen illusies meer maken;

het spel der bondgenoten sleepte de ene mogendheid na de andere in de maalstroom mee. Reeds was Rusland met Duitsland in oorlog. De inval in Luxemburg toonde duidelijk aan, dat een Frans-Duitse oorlog nog slechts een kwestie van uren was. Zou België meegaan in de catastrofe of zou het wonder van 1870 zich herhalen? De oprechtheid van Frankrijk was duidelijk. Duitsland zegde niets en dat leek een slecht voorteken; maar von Below-Saleske, de Duitse gezant te Brussel, was zo geruststellend! En bovendien, zou de stap van Engeland en de bedreiging, die hij inhield, Berlijn niet tot nadenken brengen? Mocht men volgens de laatste telegrammen niet veronderstellen, dat de Duitse troepen, die langs de grens samengetrokken waren, naar de Moezel zouden afzakken en vermijden Belgisch grondgebied te betreden. De redenen, aangevoerd ter motivering van de schending van het groothertogdom, bestonden niet tegenover België. Mocht men niet veronderstellen dat ...

“Wij probeerden, aldus de schrijver in de *Revue des deux Mondes*, ons aan die hoop vast te klemmen als schipbreukelingen aan een strohalm, toen er een bode de deur opende en met een bezorgd gezicht, zonder verder ceremonieel, zegde: “De Duitse gezant is zojuist bij meneer Davignon (de Belgische minister van buitenlandse zaken) naar binnen gegaan.”

Wij begrepen allen dat op dit ogenblik het lot van ons dierbare kleine land beslist ging worden.

Er verliepen tien minuten, die ons uren toeschenen. Toen, om half acht, werd de ongenaakbare figuur van von Below-Saleske aan de andere zijde van de binnenplaats, onder het glazen afdak, dat toegang geeft tot de antichambre van de minister, zichtbaar, en kalm bereikte de vertegenwoordiger van Duitsland de straat, waar zijn auto wachtte. Met enkele stappen waren we in het kabinet van

minister Davignon. Het was leeg, maar op hetzelfde ogenblik kwam de minister, die graaf d'Ursel, zijn kabinetschef, was gaan roepen, met deze en de heer Costermans, onderchef van het kabinet, binnen. De minister hield een papier in de hand. Alle drie schenen zeer geschokt.

Een slechte, een zeer slechte tijding, zegde de minister, die doodsbleek zag. Hier is de Duitse nota, die von Below voor mij heeft samengevat. Ze eisen dat wij het Duitse leger door zullen laten.

Wat hebt u geantwoord?

Ik heb het papier aangenomen en gezegd, dat ik het met de Koning en mijn collega's zou overwegen. Wij hebben twaalf uur om te antwoorden. Maar mijn verontwaardiging heb ik niet binnen kunnen houden. Ik heb tegen von Below gezegd, dat we alles hadden kunnen verwachten, maar dit niet, dat Duitsland, dat zich onze trouwe vriend noemde, ons eerloosheid voorstelde! ... Maar laten we vlug vertalen en minister de Broqueville (de minister van oorlog) moet geroepen worden.

De Bassompierre vertelt dan hoe hij de Duitse nota ging zitten vertalen, hoe minister de Broqueville inmiddels binnenkwam en hoe hij op diens verzoek de vertaling voorlas. "Ik deed dit, schrijft hij, met diepe ontroering, mij inspannend om mijn stem gewoon te doen klinken. Een stilte, een lange stilte van verscheidene minuten volgde op de voorlezing ... Wij hadden voor het eerst het eerloze ultimatum gehoord en wij dachten ..."

De secretaris-generaal verbrak de stilte en vroeg aan de minister van oorlog: "Zijn we klaar?" Terug stilte, korter dan de eerste, maar niet minder beklemmend. Toen antwoordde de Broqueville, heel kalm en zichzelf geheel meester. Ja, we zijn klaar. De mobilisatie loopt

uitstekend. Ze is gisterochtend begonnen en bijna voltooid. Morgenavond zal het leger in staat zijn uit te rukken, morgenochtend zelfs, als het nodig is. Maar, er is een maar ... wij hebben onze zware artillerie nog niet." Vervolgens keek de Broqueville op zijn horloge. "Tien minuten over achten", zegde hij, we moeten dadelijk de koning waarschuwen en vergunning vragen de ministerraad om negen uur in het paleis bijeen te roepen, de ministers van staat om tien uur." Deze bijeenkomst met de koning, deelt de Bassompierre verder mee, begon inderdaad 's avonds om negen uur; zij werd afgebroken om twaalf uur en vervolgens om half drie hervat. Zij duurde tot bij vieren in de morgen. Het antwoord aan Duitsland werd in deze nachtelijke vergadering opgesteld. Om half twee in de nacht, terwijl de arbeid in volle gang was, werd de Duitse gezant aangediend; hij verzocht baron van der Elst, de secretaris-generaal van buitenlandse zaken, te spreken. In het Belgische Grijpsboek is onder nr. 21 verslag van dat bezoek gegeven. De Duitse gezant, zegt de schrijver in de Revue des deux Mondes, heeft de koelheid moeten opmerken, waarmee hij ontvangen werd.

Om vier uur 's ochtends keerde minister Davignon uit het paleis terug en droeg aan Gaiffier, gewezen gezant van België te Peking, Caïro en Boekarest en daarna geplaatst aan het hoofd van de afdeling politiek aan het ministerie van buitenlandse zaken, op om het antwoord van België op het Duitse ultimatum aan de Duitse gezant persoonlijk te gaan overhandigen. Om zeven uur belde Gaiffier aan het gezantschap aan en werd bij de gezant gebracht, die hem opwachtte. Hij reikte hem de nota over, die von Below met voorgewende onverschilligheid las. Vervolgens vroeg de gezant of Gaiffier er nog iets bij te voegen had, waarop deze ontkennend antwoordde, de gezant groette en vertrok. De volgende dag (4 augustus) 's ochtends om zes uur kwam von Below-Saleske aan minister Davignon een nota brengen, die alle onzekerheid wegnam omtrent de houding van Duitsland. Om half

tien meldde een telegram, dat Duitse troepen bij Gemmenich het Belgische grondgebied geschonden hadden.